

ATLAS TURYSTYCZNY

Bulgarii

Iwan Sepetliew

ATLAS TURYSTYCZNY

Bulgarii

TEKST: IWAN SEPETLIEW

REDAKCJA: MONIKA WRÓBEL

KOREKTA: ANNA WILLMAN

PROJEKT MAKIETY: MARIUSZ DYDUCH

PROJEKT OKŁADKI: AMADEUSZ TARGOŃSKI

OPRACOWANIE GRAFICZNE OKŁADKI: MICHAŁ BRONOWSKI

SKŁAD, FOTOEDYCJA I OPRACOWANIE GRAFICZNE: WIOLETTA KANIK

MAPY: EXGEO PROFESSIONAL MAP MARCIN SOBIECH

ZDJĘCIA NA OKŁADCE: SHUTTERSTOCK.COM

Front (od góry): © RossHelen (teatr antyczny w Płowdiwie); © Paweł Szczepański (plaża w Czernomorcu)

Grzbiet (od góry): © Lukas Gojda (winorośl); © Flaviya (zatoka Bołata)

Tył (od góry): © Nickolay Stanev (domy w skansenie Etyra w Gabrowie); © Ilko Iliev (twierdza Kaletto w Bełogradcziku)

Wydanie I © Copyright for text, cover and layout SBM sp. z o.o.

Warszawa 2017

Wydawnictwo SBM Sp. z o.o.

ul. Sułkowskiego 2/2

01-602 Warszawa

www.WYDAWNICTWO-SBM.pl

ISBN 978-83-8059-425-8

SPIS TREŚCI

KALEJDOSKOP..... 5

Wstęp (6) • Historia (7) • Geografia (12) • Kultura i sztuka (16) • Kuchnia (21)
• Zakupy (24)

TRASY..... 26

Sofia – Zabytkowy szlak w mieście mądrości (30) • Tracja – Kraina starożytnych
ludów (33) • Riła i Pirin – Zapierające dech wysokogórskie pejzaże (36)
• Rodopy – Mityczna ojczyzna Orfeusza (38) • Bułgaria Północno-Wschodnia
– Region trzech stolic (40) • Bałkan Środkowy i Wschodni – Dolina Róż (43)
• Bułgaria Północno-Zachodnia – Kraina jaskiń (46) • Dobrudża – Aktywnie nad
morzem (48) • Strandża – Piaszczyste plaże i łagodne pasma górskie (50) • Dla
wprawnych turystów (53)

ATLAS..... 54

Asenowgrad (56) • Bałczik (60) • Bansko (63) • Bełogradczik (65) • Błagoewgrad (68)
• Burgas (69) • Diabelskie Gardło (72) • Drjanowo (73) • Gabrowo (75) • Jambol
(77) • Kawarna (78) • Kazanlyk (79) • Kyrdżali (87) • Łowecz (94) • Madara (97)
• Mełnik (98) • Monastyr Rilski (104) • Nesebyr (107) • Plewen (113) • Płowdiw
(115) • Pomorie (127) • Primorsko (129) • Przylądek Kaliakra (132) • Ruse (134)
• Sofia (142) • Sozopol (153) • Stara Zagora (156) • Strandża (158) • Swesztari (159)
• Szumen (160) • Warna (163) • Widyń (170) • Wielki Presław (173) • Wielkie
Tyrnowo (174) • Wraca (186) • Złote Piaszki (188) • Żerawna (190)

K A L E J D O S K O P

W Bułgarii na każdym niemal kroku znajdują się obiekty archeologiczne, ślady starodawnych religii i wierzeń, tropy tajemniczej wiedzy starożytnych ludów, pozostałości historycznych miast, liczne artefakty, z których słyną miejscowe muzea. Dawne kroniki zaświadczać o burzliwych dziejach tych ziem, władanych przez Traków, Greków, Rzymian, Bizantyjczyków, Turków i Bułgarów. Wszystko to przyciąga miłośników turystyki kulturowej. Z kolei ciepły klimat i piaszczyste plaże Morza Czarnego są prawdziwym rajem dla spragnionych wypoczynku.

Sezon turystyczny trwa tu przez cały rok – zimą dobrze wyposażone ośrodki narciarskie goszczą amatorów sportów zimowych. Wielbicielom turystyki górskiej i wspinaczki Bułgaria oferuje piękno licznych pasm górskich o różnym pochodzeniu, wysokości i krajobrazie, a wytyczone i oznakowane trasy, drogi dojazdowe oraz kolejki linowe, a także duża liczba schronisk zapewniają wspaniałe warunki do uprawiania tego rodzaju turystyki. Tutejszy klimat wykazuje pozytywny wpływ na zdrowie, a liczne hotele o wysokim standardzie są tu także ośrodkami SPA specjalizującymi się w leczeniu różnych chorób. Słowem, Bułgaria to kraj, który jest w stanie spełnić wszelkie oczekiwania współczesnego turysty.

Większą egzotykę krajobrazu zapewnia przyroda, która w dużej mierze nie ucierpiała podczas ostatniego zlodowacenia Europy. Znajdują się tu pasma polodowcowe Riła i Pirin – pierwsze stanowi koronę Półwyspu Bałkańskiego, drugie z kolei z uwagi na wyjątkowe piękno wpisane jest na listę rezerwatów biosfery UNESCO. Dodatkowego kolorytu dodają Rodopy, o których mowa w mitologii greckiej, oraz łańcuch górski Bałkanu, od którego wywodzi się nazwa półwyspu.

▲ Flaga Bułgarii

◀ Tradycyjne bułgarskie martenice

▼ Róża damasceńska – cenny surowiec Bułgarii

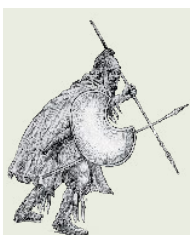

◀ Popularny wakacyjny kurort Primorsko

HISTORIA

Tereny dzisiejszej Bułgarii są sceną, na której rozegrały się wszystkie znane nam etapy rozwoju ludzkości w Europie. Człowiek pojawił się tu w okresie paleolitu, o czym świadczą odkryte narzędzia krzemienne oraz malowidła naskalne. W warneńskiej neolitycznej nekropolii znaleziono złote bransoletki, diademy i berła, które udowadniają, że sześć tysięcy lat temu w Europie powstała pierwsza wysoko rozwinięta kultura z organizacją państwową oraz wiedzą o obróbce metali.

▲ Tracki wojownik

W III w. p.n.e. tereny Bułgarii zamieszkiwały plemiona trackie. Lud ten zostawił po sobie prawdziwe skarby kultury w postaci miast, grobowców oraz świątyń megalitycznych, które ujawniły światu niezwykle system religijny Traków. Zdumiewa on złożonością swej struktury. Podejmuje się objaśniania takich zagadnień jak stworzenie świata, sens i właściwy sposób życia ziemskiego oraz egzystencja człowieka po śmierci. Od VII w. p.n.e. osadnicy z doryckich miast-państw zaczęli zakładać kolonie na wybrzeżu Morza Czarne-go, a w IV w. p.n.e. ziemie bułgarskie weszły w skład imperium Filipa II oraz Aleksandra Macedońskiego.

Na przełomie starej i nowej ery ziemie Bułgarii stały się częścią Cesarstwa Rzymskiego, a od 395 r. były przejmowane przez Cesarstwo Bizantyjskie. W VI w. na tereny Bułgarii przybyli Słowianie, a także Protobułgarzy, którzy już wtedy mieli doświadczenie w organizowaniu struktur państwowych.

W 681 r. Protobułgarzy, Słowianie oraz ocalała ludność tracka utworzyli państwo pod nazwą Bułgaria, na którego czele stanął chan Asparuch. Okres pierwszego państwa bułgarskiego to przede wszystkim walka o przetrwanie w sąsiedztwie Bizancjum. Przełomowe dla

▼ Malowidła z wczesnej epoki żelaza odkryte w jaskini Magura

losów państwa okazały się: chrystianizacja Bułgarii (865), ustanowienie autonomicznego Kościoła bułgarskiego (870) oraz przyjęcie alfabetu słowiańskiego (885). Przypadły one na czas panowania księcia Borysa I Michała. Chrzest Bułgarii uprawomocnił pozycję państwa w stosunkach z największymi ówczesnymi potęgami politycznymi – Bizancjum oraz Świętym Cesarstwem Rzymskim Narodu Niemieckiego. Nowa kultura i ustawodawstwo chrześcijańskie wyrównały status społeczno-polityczny Protobułgarów i Słowian oraz przełamały istniejące do tego czasu różnice religijne, kulturowe i językowe. Wiele plemion słowiańskich, które zaczęły osiedlać się na terenie Półwyspu Bałkańskiego od połowy VI w., przyjęło chrzest już wcześniej. Po akcie chrystianizacji Bułgarii nie było już żadnych przeszkód, aby zjednoczyć kulturowo i politycznie wszystkich Słowian na półwyspie. Ustanowienie autonomicznego Kościoła wschodniego miało ochronić państwo bułgarskie przed kulturowo-politycznymi wpływami Bizancjum.

Najważniejszym wydarzeniem w historii średniowiecznej Bułgarii było przyjęcie alfabetu słowiańskiego. Uczniowie św. św. Cyryla i Metodego założyli w Bułgarii szkoły piśmiennicze, w których tłumaczono Pismo Święte, księgi liturgiczne, utwory literackie, prace z zakresu nauk przyrodniczych, humanistycznych oraz kodeksy prawne. Na terenie całego państwa powstały szkoły dla dzieci i dorosłych. Po opanowaniu alfabetu słowiańskiego wiedza zawarta w przetłumaczonych księgach stała się dostępna dla przeciętnego człowieka. Przyczyniło się to do znacznego wzrostu poziomu edukacji i kultury średniowiecznej Bułgarii. Z czasem wykształciła się elita zdolna rywalizować z przedstawicielami Bizancjum. W konsekwencji Bułgaria stała się pierwszym państwem, które rozwinęło tradycje piśmiennictwa słowiańskiego i dało początek słowiańskiej chrześcijańskiej kulturze prawosławnej, a język starobułgarski przewyciężył dogmat trójjęzyczności i stał się językiem

▲ Antyczny teatr w Filipopolis (dziś Płowdiw)

▲ Borys I Michał

▲ Cyryl i Metody z alfabetem cyrylickim

▲ Najstarsza
tablica zapisana
glagolicą

liturgicznym na równi z greckim, łacińskim i hebrajskim. Piśmiennictwo bułgarskie rozkwitło w okresie znanym pod nazwą złoty wiek kultury bułgarskiej. Przypadł on na czas panowania cara Simeona (893–927). Granice państwa sięgały wówczas wybrzeża Morza Czarnego na wschodzie, Egejskiego na południu oraz Adriatyckiego na zachodzie.

W 1018 r. Bułgaria, wyczerpana trwającymi prawie 100 lat wojnami, znalazła się pod panowaniem Bizancjum i dopiero po zakończonym sukcesem powstaniu braci bojarów Piotra i Asena w 1185 r. została wskrzeszona.

W okresie drugiego państwa rozwijały się miasta, rzemiosło oraz handel, rozkwitła architektura sakralna i świecka. W stolicy, Wielkim Tyrnowie, działały szkoły malarstwa i piśmiennictwa. Szczyt potęgi politycznej tego okresu przypadł na czasy panowania cara Iwana II Asena (1218–1241). Granice państwa ponownie sięgały Morza Czarnego, Egejskiego oraz Adriatyckiego. Bułgaria stała się potęgą zdolną rywalizować o palmę pierwszeństwa ze Świętym Cesarstwem Rzymskim Narodu Niemieckiego oraz Cesarstwem Łacińskim. Ta świetność rozwoju politycznego, kulturowego i gospodarczego została przerwana tendencjami feudalnego rozbicia Bułgarii oraz najazdami tureckimi.

W 1396 r. Bułgaria dostała się we władanie Turków na prawie 500 lat. Przełomowy dla zniewolonego kraju stał się rok 1762. Wtedy bułgarski mnich Paisij opracował *Historię słowianobułgarską*,

▼ Średniowieczna
twierdza Baba
Wida w Widyniu

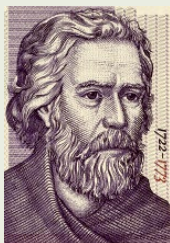

która miała ukazać świetlaną przeszłość polityczną dwóch państw bułgarskich oraz wzbudzić wśród Bułgarów poczucie dumy z odrębności etnicznej w wielonarodowym imperium osmańskim. To dzieło historyczne, które oficjalnie dało początek bułgarskiemu odrodzeniu narodowemu, odzwierciedlało całokształt zjawisk zachodzących w tamtych czasach w imperium (Bułgarzy, uzyskawszy wyższy status społeczno-gospodarczy, pragnęli autonomii duchowej i politycznej poprzez utworzenie państwa narodowego). Szczytem dążeń niepodległościowych było powstanie kwietniowe w 1876 r. – największy bułgarski zryw antyturecki, przygotowany pod względem ideologicznym przez najsłynniejszego bohatera narodowego okresu odrodzenia – Wasyla Lewskiego. Powstanie zostało brutalnie spacyfikowane przez Turków, którzy nie oszczędzili również ludności cywilnej. Masakry dokonane na Bułgarach stały się głównym powodem wypowiedzenia przez Rosjan wojny Turkom.

Wojna rosyjsko-turecka (1877–1878) zakończyła się odrodzeniem państwa bułgarskiego. Kilka miesięcy później na kongresie berlińskim mocarstwa europejskie uzgodniły podział nowo powstałego państwa na pięć części. Jedynie północne tereny dzisiejszego państwa – jako autonomiczne Księstwo Bułgarii – stały się oficjalnym sukcesorem politycznym państwowości bułgarskiej. Głównym katalizatorem wydarzeń wewnątrzpolitycznych nowo powstałego trzeciego państwa bułgarskiego była ambicja nadrobienia strat w wymiarze technologicznym, gospodarczym i kulturowym w stosunku do państw zachodnich. Natomiast głównym motorem polityki zewnętrznej było złączenie wszystkich teryto-

▲ Iwan II Asen

▲ Paisjusz Chilendarski

▼ Wielkie Tyrnowo było niegdyś stolicą Bułgarii

▲ Car Ferdynand I podczas uroczystości proklamowania niepodległości Bułgarii

riów zamieszkanymi przez Bułgarów w ramach jednolitego narodowego organizmu. W 1885 r. Księstwo Bułgarii oraz Rumelia Wschodnia (południowe tereny dzisiejszej Bułgarii) zjednoczyły się. W 1908 r. Bułgaria ogłosiła pełną niepodległość od imperium osmańskiego.

Bułgaria uczestniczyła w wojnie bałkańskiej (1912–1913). Odniosła wspaniałe zwycięstwa nad armią turecką i została zatrzymana dopiero pod Stambułem. W następnym roku wybuchła wojna międzysojusznicza, w której Bułgarzy walczyli z dotychczasowymi sprzymierzeńcami oraz Turkami i Rumunami. W jej wyniku Bułgaria utraciła część swoich terytoriów. Rok po zakończeniu konfliktu wybuchła I wojna światowa, w której Bułgaria opowiedziała się po stronie państw centralnych w nadziei na odzyskanie utraconych ziem oraz zjednoczenie.

W 1941 r. Bułgaria przystąpiła do osi Berlin–Rzym–Tokio, ale społeczność bułgarska stanowczo odmówiła wywiezienia obywateli pochodzenia żydowskiego do obozów śmierci. W ten sposób Bułgaria stała się obok Danii jedynym państwem europejskim, któremu udało się ochronić Żydów przed tragedią obozów koncentracyjnych.

Na konferencji w Jaltie, a później w Poczdamie w 1945 r., uzgodniono objęcie Bułgarii radziecką strefą wpływów. W 1989 r. w Bułgarii upadł system polityczny podporządkowany Związkowi Radzieckiemu. W 2004 r. Bułgaria przystąpiła do NATO, a w 2007 została członkiem Unii Europejskiej.

GEOGRAFIA

Bułgaria leży w południowo-wschodniej Europie, a zarazem w północno-wschodniej części Półwyspu Bałkańskiego. Jest państwem europejskim, bałkańskim, czarnomorskim oraz dunajskim, usytuowanym na pograniczu Europy, Azji oraz Afryki.

W 2011 r. Bułgarię zamieszkiwało ok. 7,4 mln osób. Ok. 85% ludności to Bułgarzy, 9% Turcy, 5% Romowie. W strukturze religijnej dominują prawosławni (76%) i muzułmanie (10%). W miastach mieszka ok. 73% ludności Bułgarii. Stolica kraju Sofia liczy ok. 1,3 mln mieszkańców. Pozostałe większe miasta to Płowdiw, Warna, Burgas, Ruse oraz Stara Zagora.

Bułgaria znajduje się bliżej równika niż bieguna północnego, w południowej części strefy klimatu umiarkowanego o mocnym wpływie strefy podzwrotnikowej.

Kraj zajmuje obszar o powierzchni 110 970 km². Na północy graniczy z Rumunią, na zachodzie z Serbią i Macedonią, na południu z Grecją i Turcją. Linia brzegowa Morza Czarnego w Bułgarii liczy 378 km. Na prawie całej długości występują piaszczyste pla-

▼ Klifowe
wybrzeże
w pobliżu
miejscowości
Szabla

► Zachód słońca nad zatoką Bołata

▲ Jaskinia Dewetacka

że, a niektórym częściom wybrzeża uroku dodają jeziora przybrzeżne i klify brzegowe.

Największą powierzchnię Bułgarii zajmują jednak góry i wyżyny. Główne pasma górskie to Stara Planina (inaczej Bałkan), Rodopy, Riła i Pirin. Najwyższym szczytem Starej Planiny jest Botew wznoszący się na wysokość 2376 m n.p.m. W Rodopach da się zaobserwować liczne kotliny i głębokie doliny rzeczne. Alpejski charakter mają góry Riła i Pirin, ze szpiczastymi wysokimi szczytami, licznymi cyrkami lodowcowymi i stromymi zboczami. Są tu głębokie, U-kształtne doliny i moreny, czyli polodowcowe wzniesienia. To właśnie w górach Riła znajduje się najwyższy szczyt Bułgarii – Musała (2925 m n.p.m.). Łagodniejszy i bardziej dostęp-

ny dla mniej doświadczonych turystów jest masyw Strandża, rozciągający się na wschód od Rodopów. Najbardziej urodzajnym pod względem upraw rejonem Bułgarii jest Dobrudża, zwana spichlerzem państwa.

Największą rzeką jest Dunaj – druga pod względem długości rzeka w Europie. Największe jeziora naturalnie występują wzdłuż linii brzegowej. Przydunajskie jezioro Srebyrna wpisane jest na listę rezerwatów biosfery UNESCO. Wybudowano tam specjalne platformy do obserwacji gnieźdzących się w rezerwacie rzadkich gatunków ptaków. Mimo ogólnie skromnych zasobów wodnych Bułgaria jest bardzo bogata w wody termalne o właściwościach leczniczych. W Saparewej Bani bije najgorętsze termalne źródło w Europie – osiąga temperaturę 103°C.

W Bułgarii utworzono 11 parków przyrodniczych i trzy parki narodowe – Park Narodowy Pirin wpisany na listę rezerwatów bios-

▲ Saparewa Bania

▼ Rzeki Arda, Rodopy

▲ Góry Riła

fery UNESCO, Park Narodowy Riła i Centralny Bałkański Park Narodowy. W Parku Narodowym Pirin zarejestrowano najstarsze drzewo w Bułgarii – sosnę bośniacką o nazwie Bajkuszewa Mura, liczącą ponad 1300 lat!

Klimat Bułgarii jest przyjemny – średnioroczna temperatura waha się w granicach 10–14°C. Najcieplej jest w lipcu i sierpniu, a najchłodniej w styczniu, choć i wtedy słupek rtęci nie schodzi dużo poniżej 0°C. Co ważne, w Bułgarii jest bardzo dużo słonecznych dni. Zmarzluchy i ciepłolubni będą czuć się tutaj znakomicie o każdej porze roku.

▼ Winnice wzdłuż doliny Dunaju

► Pelikany na jeziorze Srebrna

KULTURA I SZTUKA

Od głębokiej starożytności ziemie Bułgarii były zamieszkwane przez różne plemiona i narody. Ich kultura oraz sposób życia wpłynęły na oblicze kultury bułgarskiej. Przed założeniem państwa bułgarskiego tereny między Dunajem i Morzem Egejskim zamieszkiwali Trakowie, starożytni Grecy i Ilirowie, którzy reprezentowali wysoki poziom kultury antycznej. Bardzo duże znaczenie miała kultura tracka z niezwykle ciekawą architekturą, rzemiosłem i malarstwem.

Po przybyciu Słowian oraz Protobułgarów na Półwysep Bałkański rozpoczął się proces wzajemnego przenikania się ich kultur z kulturą Traków. W następstwie uformowała się swoista kultura bułgarska, która ma zasadniczo charakter słowiański, lecz wzbogacona jest osiągnięciami cywilizacyjnymi Traków i Protobułgarów. Pierwszymi świadectwami dotyczącymi kultury bułgarskiej są znaleziska archeologiczne oraz pamiątki etnograficzne. Bardzo ważnym źródłem wiedzy o kulturze bułgarskiej z końca IX i początków X w. są dzieła literackie *Szesnodnew* opracowane przez Joana Egzarchę oraz pozostałości dwóch pierwszych stolic – Pliski i Wielkiego Presławia. Osiągnięcia architektury, piśmiennictwa oraz stan rozwarstwienia społecznego wskazują, że w tym okresie kultura bułgarska uzyskała zasadnicze cechy kultury chrześcijańskiej, niemniej jednak wzbogacona była osiągnięciami z czasów przedchrześcijańskich. Bazyliki, dominujący typ architektury sakralnej do końca IX w., zostały zastąpione cerkwiami krzyżowo-kopułowymi oraz tzw. cerkwiami konchalnymi. Cechuje je złożoność i dynamizm objętości oraz płaszczyzny kompozycji. Oryginalność i różnorodność bułgarska szkoła architektoniczna osiąga przede wszystkim dzięki swobodnemu łączeniu różnych planów oraz tradycji architektonicz-

▼ *Szesnodnew*
Joana Egzarchy,
XV-wieczny
przekład rosyjski

▲ Pliska, pierwsza stolica chanów protobułgarskich – Wielka Bazylika

▲ Fresk z cerkwi w Bojanie, gdzie znajdują się najwspanialsze zabytki tyrnowskiej szkoły malarstwa

nych. Najczęściej używanymi materiałami architektonicznymi są marmur, cegła oraz kamień. W sztuce zdobniczej dominują meta-le szlachetne – złoto i srebro. Cechą rozpoznawczą bułgarskiej sztuki zdobniczej z tego okresu jest malowana ceramika. Dużą popularność w jubilerstwie uzyskuje przezroczyste szkło w różnych kolorach. Wśród wzorów dekoracyjnych najczęściej spotyka się motywy zwierzęce oraz roślinne. Dla ubioru bułgarskiego charakterystyczna jest obecność klamry u pasa, która wskazywała na miejsce jej właściciela w hierarchii polityczno-społecznej. Bułgarska literatura tego okresu to przeważnie tłumaczenia i kompilacje utworów bizantyjskich o tematyce chrześcijańskiej, ale powstają również dzieła oryginalne, jak *Modlitwa abecadłowa* i *Proglas* Konstantyna Presławskiego czy *O piśmie* Czernorizca Chrabra.

Kultura bułgarska z okresu drugiego państwa kontynuowała tradycje chrześcijańskie, rozwijając jednak własny styl w architekturze sakralnej. Cechami bardzo charakterystycznymi dla średnio-wiecznej sakralnej architektury bułgarskiej są łączenie elementów architektury bizantyjskiej z romańską (obecność wieży romańskiej w niektórych cerkwiach) oraz haft architektoniczny (zobnicze ornamenty ceglane otaczające wejścia i okna budowli). W omawianym okresie rozwijało się piśmiennictwo reprezentowane przez

tyrnowską szkołę piśmienniczą oraz malarstwo sakralne reprezentowane przez tyrnowską szkołę malarską. Ta ostaną w drugiej połowie XIII w. rozwinęła w sztuce sakralnej takie cechy jak indywidualizm, psychologizm, żywotność oraz realizm (freski w cerkwi Bojańskiej). Cennymi źródłami wiedzy o stanie kultury z tego okresu są zachowane cerkwie w Nesebyrze, twierdza Carewec oraz cerkwie w Wielkim Tyrnowie, klasztory, akty darowizn, dokumenty, kroniki bułgarskich władców oraz opracowania piśmiennicze szkoły tyrnowskiej.

Z czasów panowania osmańskiego nie przetrwało zbyt wiele świadectw. Na przełomie XVII i XVIII w., kiedy rozpoczął się proces zmiany statusu społeczno-gospodarczego Bułgarii w imperium osmańskim, zauważalny jest wzrost dynamiki w kulturze. Wizytówką Bułgarów na skalę europejską stała się produkcja wody różanej, olejku różanego oraz dywanów. Ponadto Bułgarzy zyskali rozgłos dzięki produkcji naczyń miedzianych, tkanin wełnianych, wieży zegarowych oraz dzwonów. W Bansku, Samokowie oraz Trjawnie powstały słynne szkoły malarstwa oraz snycerstwa. Szkoły malarstwa banska i samokowska specjalizowały się w technice sakralnej

▲ Święci
Cyryl i Metody,
1848 – fresk
przedstawiciela
samkowskiej
szkoły malarstwa
Zahariego
Zografa
w Monastyrze
Trojańskim

▼ Twierdza
Carewec

